

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 14 mars 1905, kl. 11 e. m.

Första Kammarens tillfälliga utskotts n:o 1 utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande af åtgärder för inskränkning af uppläsandet af kungörelser i kyrkorna.

Med anledning af en inom Andra Kammaren af herr *G. O. V. Lindgren* väckt motion, n:o 90, i hvilken motions syfte sju andra ledamöter af kammaren instämt, har Andra Kammaren på hemställen af sitt andra tillfälliga utskott för sin del beslutat: »att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärders vidtagande för ytterligare inskränkning i det föreskrifna kungörelseuppläsandet från predikstolen».

Sedan detta beslut delgifvits Första Kammaren, har denna hänvisat ärendet till behandling af sitt första tillfälliga utskott.

Andra Kammarens utskotts utlåtande i detta ärende är af följande lydelse:

Med hänvisning till

dels lagen angående kungörelsens uppläsande i kyrka den 1 juni 1894, hvori stadgas: »Med upphäfvande ej mindre af hvad i 2 kap. 5 § kyrkolagen stadgas om uppläsande i kyrka af kungörelser angående världsliga angelägenheter, än äfven af 10 § i resolutionen på allmogens besvär den 9 december 1766 och förordningen den 8 maj 1849, är förordnad som följer: 1 §. Förutom i de fall, då enligt lag och författning eller enligt

bestämmelse i kyrkohandboken kungörelse skall uppläsas i kyrka, skall sådan uppläsning äga rum allenast när Konungen eller dess befallningshafvande därom särskildt förordnar; dock äge församling, genom beslut å kyrkostämman, medgifva, att jämväl enskildes tillkännagifvanden må, där sådant äskas, i kyrka kungöras, vederbörande präst obetaget att vägra uppläsning af tillkännagifvande, som i anseende till innehåll eller affattning finnes därtill otjänligt. § 2. Kungörande, hvarom i 1 § sägs, skall ske från predikstolen, dock först efter det gudstjänsten afslutats, där ej kyrkohandboken annorlunda bestämmer»;

dels kungl. cirkuläret 28 maj 1897, hvori Kungl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län anbefallts »dels att för hvarje tillkännagifvande, som uti länskungörelserna intages, vare sig på grund af föreskrift i lag eller författning eller efter Konungens befallningshafvandes eget förordnande eller på begäran af annan ämbetsmyndighet, tjänsteman eller enskild, och om hvilket ej finnes uti lag eller författning uttryckligen föreskrifven uppläsning i kyrka, noga pröfva, om uppläsning af tillkännagifvandet är af förhållandena påkalladt; om kungörelsen behöfver i sin helhet eller endast delvis uppläsas; samt om uppläsningen bör ske uti alla länets kyrkor eller endast någon eller några af dem; dels att i hvarje fall pröfva, ej mindre huruvida efterlysning angående brottsling eller brott, som i länskungörelserna införes, tillika bör uppläsas i kyrka, än äfven huruvida efterlysning, hvilken inflyter i tidningen Polisunderrättelser, tillika bör i länets egna eller andra läns kungörelser återgifvas; dels ock att vid hvarje uti länskungörelserna intaget tillkännagifvande, som på grund af uttrycklig föreskrift i lag eller författning skall eller af Konungens befallningshafvande pröfvats eljest böra i kyrka uppläsas, tydligt angifva, huruvida tillkännagifvandet skall i sin helhet eller endast i vissa delar uppläsas, äfvensom huruvida uppläsningen skall äga rum uti alla eller endast någon eller några af länets kyrkor»;

dels kungl. cirkuläret den 1 mars 1901, hvarigenom Kungl. Maj:ts befallningshafvandes uppmärksamhet fästs å angelägenheten att noggrant iakttaga föreskrifterna i förutnämnda cirkulär —

framhåller motionären, hurusom genom dessa lagbestämmelser väg till ett mer rationellt tillvägagående i det ifrågavarande afseendet banats. Trots enahanda erkännande, hade dock 1898 års kyrkomöte funnit nödigt att till Kungl. Maj:t ingå med underdånig anhållan, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för inskränkande i väsentlig mån af kungörelsers uppläsande från predikstolen i en mängd af detsamma angifna hänseenden.

Det önskemål, nämnda kyrkomöte sålunda uttalat, befundes emellertid ännu ouppfyllt, trots den alljämt ökade lättheten att i allt vidsträcktare mån få det föråldrade, föga lämpliga, ofta betydelselösa och mången gång af omständigheterna omöjliggjorda förfaringssättet ersatt med ett mer tidsenligt.

Under hela den tidrymd af mer än trettio år, hvarunder den förevarande frågan utgjort föremål för upprepade framställningar i kyrkomöte och Riksdag, har det alltid, äfven från deras sida, som mest hållit på den nuvarande ordningen, varit erkänt, att densamma lede af åtskilliga svåra olägenheter, och i afgifna utlåtanden öfver uppgjorda ändringsförslag har det städse uttalats, att tiden *ännu icke* är inne för det nuvarande kungörendets fullständiga aflysande, hvadan det *tills vidare* och *under öfvergångstiden* måste, om ock i mindre omfång, anlitas. Såväl i statsrådet som i högsta domstolen hafva uttalanden blifvit gjorda i det syftet, att nuvarande ordning förr eller senare måtte komma att upphöra. Ena gången heter det, år 1873: »Att publikation af såväl allmänna som enskilda kungörelser i världsliga angelägenheter är ett för den allmänna gudstjänsten och de prästerliga förrättningarna främmande bestyr, lärer icke kunna förnekas»; och en annan gång, år 1893: »Att nu gällande bestämmelser, enligt hvilka jämväl världsliga kungörelser skola uppläsas i kyrka, hvarken ur det borgerliga samhällets eller ur kyrkans synpunkt kunna anses fullt tillfredsställande, lärer icke kunna med fog bestridas».

Inom kyrkomötet har, alltsedan denna institutions begynnelse år 1868, uppmärksamhet ägnats frågan om nödvändigheten att inskränka uppläsandet af världsliga kungörelser i kyrkorna, och särskildt var detta förhållandet med 1898 års kyrkomöte, som jämväl aflät en underdånig skrifvelse i ämnet, hvari, bland annat, anfördes, att, ändock ett icke obetydligt steg i den önskade riktningen tagits genom lagen den 1 juni 1894, kompletterad genom kungl. cirkuläret den 28 maj 1897, »en ytterligare begränsning af kungörelseuppläsandet är af verkligt behof påkallad», äfvensom kyrkomötet håller före, »att en dylik begränsning kan utan olägenhet bringas till genomförande»; och ansåg sig kyrkomötet böra angifva några *synpunkter, hvilka borde i detta afseende tagas under öfvervägande*, därvid anförande:

»Hvad först beträffar allmänna författningar — rörande hvilka för

närvarande gällor, att författningar, som därom innehålla föreskrift, skola i sin helhet uppläsas från predikstolen, och att andra författningar skola till rubrik och datum på detta sätt kungöras — anser kyrkomötet, att uppläsandet af rubrik och datum för "andra författningar" är för därmed afsedt ändamål skäligen betydelselöst, då först och främst endast en jämförelsevis ringa del af allmänheten kan blifva i tillfälle att på sådant sätt erhålla kännedom om författningarnas utfärdande och det dessutom för dem, som åhöra uppläsandet, mången gång torde vara svårt att i minnet behålla hvad vid sådan hastig uppläsning ifrågakommit. — Enligt kyrkomötets mening kan alltså det föreskrifna uppläsandet af rubrik och datum för en del allmänna författningar, hvilket uppläsande dessutom påfordras jämväl för vissa från ämbetsmyndigheter utgångna tillkännagifvanden, som, äfven om de i bihanget till Svensk författningssamling införas, dock icke kunna såsom författningar anses, utan olägenhet för allmänheten helt och hållet afskaffas. Bestämmelsen om skyldighet för utgifvaren af allmänna författningar att om författningarnas utfärdande införa underrättelse i Post- och Inrikes tidningar synes kyrkomötet innebära tillräcklig garanti därför, att den allmänhet, som kan af en författning utfärdande hafva intresse, därom erhåller kännedom. Redan nu torde allmänneligen förekomma, att lokaltidningarna återgifva dylika meddelanden ur den officiella tidningen. — — Bestämmelserna om uppläsande i kyrka kunna och böra, enligt kyrkomötets åsikt, lämpligen förändras jämväl i fråga om sådana kungörelser, som efter nu gällande föreskrifter skola i deras helhet uppläsas. Samma skäl, som betingade upphäfvandet af föreskrifterna om uppläsning af lagfartsförteckningar och förnyadt uppläsande af vissa äldre författningar (genom lagar af den 25 maj 1894) torde kunna med fog åberopas jämväl för upphäfvande af en hel del andra i lagar och författningar förekommande bestämmelser om skyldighet att från predikstolen kungöra vissa ärenden. Så t. ex. synes föreskriften i 61 § af förordningen angående skyldighet att från predikstolen kungöra sammandrag af landstingsprotokollen ej vara betingad af något allmänhetens verkliga intresse. — — Föreskriften om skyldighet att från predikstolen kungöra värfningspass synes jämväl höra till dem, som utan olägenhet kunna upphävas. Densamma betingas ej numera af något verkligt behof, då det ej, såsom förr var fallet, förekommer, att värfnings försiggår i särskildt utlysta möten, utan värfvaren nödgas att personligen uppsöka hvar och en, som han önskar anvärfva. De ofta förekommande kungörelserna om upphandlings-, entreprenads- och för-

säljningsauktioner för statens behof kunna näppeligen påräkna det allmänna intresse, som betingar deras uppläsning i kyrka. Ej heller synas giltiga skäl föreligga att för dessa kungörelser bereda annat sätt för offentliggörande än det i allmänhet af enskilda personer och bolag för liknande ändamål använda. Hvad i öfrigt beträffar länskungörelserna, hvilka vanligen taga i anspråk största delen af tiden för kungörandet från predikstolen, anser kyrkomötet det vara högeligen önskvärdt, om uppläsningen af desamma kunde i väsentlig mån inskränkas. I detta afseende torde till en början böra komma under öfvervägande, huruvida ej uppläsningen af de delar däraf, som angå exekutiva auktioner; virkesauktioner, utarrendering eller försäljning af kronodomäner, inskrifningsförrättning och revision, vapenöfning, mönstring och dylika i värnepliktslagen föreskrifna förrättningar, prisbelöning af hästar m. m. lämpligen kunna inskränkas till en kort uppgift om ämnet och tiden, med hänvisning därjämte att kungörelserna vore å viss plats för allmänheten tillgängliga. Någon olägenhet för allmänheten torde här af ej vara att befara, då det i allt fall måste antagas, att den, som vill om detaljerna af dylika kungörelser taga kännedom, måste, äfven om kungörelserna i deras helhet uppläsas, förskaffa sig ytterligare tillgång till desamma. — Äfven i andra delar än de nu nämnda torde uppläsningen af länskungörelserna kunna begränsas utöfver hvad nu äger rum; och vill kyrkomötet härutinnan fästa uppmärksamheten å angelägenheten däraf, att kungl. cirkuläret den 28 maj 1897, åsyftande sådan begränsning, noggrant iakttages. Däri föreskrifves bland annat, att vid hvarje uti länskungörelserna intaget tillkännagifvande, som skall i kyrka uppläsas, *tydligt skall angifvas, huruvida tillkännagifvandet skall i sin helhet eller endast i vissa delar uppläsas*, äfvensom huruvida uppläsningen skall äga rum uti alla eller endast någon eller några af länets kyrkor. Enligt hvad kyrkomötet varit i tillfälle att förvissa sig om, har denna föreskrift ej vunnit den allmänna efterföljd, som önskligt varit, liksom den Konungens befallningshafvande enligt berörda cirkulär tillkommande rätt och plikt att noga pröfva, om och i hvad mån uppläsning i kyrka af innehållet i länskungörelserna må äga rum, synes hafva utöfvats efter olika principer inom skilda län. Angelägenheten af det kungl. cirkulärets noggranna efterlefnad är desto större, som detsamma, efter kyrkomötets mening, *kan åstadkomma en verkligt effektiv begränsning* i afseende å omfattningen af kungörandet från predikstolen.»

Jämväl Riksdagens båda kammare lade redan år 1886 i dagen villig-

het att lyssna till detta helt visst berättigade reformkraf. Första Kammaren beslöt då, med 49 röster mot 25, att i underdånig skrifvelse hemställa, »det Kungl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke — intill dess sådan åtgärd kunde vidtagas, hvarigenom publicerandet i kyrkorna af andra kungörelser och författningar än dem, som stode i sammanhang med det kyrkliga lifvet, kunde upphöra — frågan om dessa handlingars offentliggörande kunde ordnas sålunda, att, med upphäfvande af skyldigheten för präst att från predikstol uppläsa nådiga författningar samt myndigheters och enskildes kungörelser, präst skulle åläggas att hvarje söndag låta offentliggöra de för sådant ändamål ankomna handlingar på det sätt, att de antingen ansloges å en på lämpligt ställe i kyrka eller vapenhus anbragt tafva eller ock, därest sådant anslag ej lämpligen kunde äga rum, upptoges å en på nämnda tafva anslagen förteckning, utvisande deras rubrik och innehåll.» Och i Andra Kammaren fattades endast två röster för att ett framställt skrifvelseförslag skulle blifvit antaget, »att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana ändringar i gällande bestämmelser — — —, att från predikstolarne skulle endast kortare kungörelser, såsom om kommunalstämmas och kyrkostämmas hållande, tings begynnande och avslutande m. m., fullständigt uppläsa, och att, rörande längre kungörelser samt Kungl. Maj:ts författningar, endast behöfde omförmälas, att de för offentliggörande ankommit till kyrkan och att de under viss tid funnes tillgängliga å det rum, som af församlingen därtill bestämts». Under debatten anfördes ock från det mest kompetenta håll, att man äfven inom statskyrkan med framgång och till allmän belåtenhet, t. ex. i Västergötland, användt det föreslagna sättet med anslagstafva.

Redan året därpå kom frågan ånyo på tal inom Riksdagen, sedan enskild motion väckts i ämnet, hvilken motion i hufvudsak tillstyrktes af lagutskottet, men afslogs af Andra Kammaren, vid hvilket förhållande ärendet i Första Kammaren lades till handlingarna. Därefter förekom ej detta ärende vidare till behandling inom Riksdagen förrän 1894, då Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag till lag angående kungörelsens uppläsande i kyrka. Denna lag, för hvilken redogörelse ofvan lämnats, utfärdades därefter den 1 juni samma år.

Så torde det kunna anses vara längesedan allmänt erkänt, att behöfvat af såväl allmänna som enskilda kungörelsens publicerande i många fall kan och bör äfven hos oss tillgodoses på andra vägar än den här i ganska stor utsträckning ännu vanliga genom uppläsandet från predikstolen. Ty de partiella begränsningar, som på senaste tiden skett — såsom

exempelvis genom lagen af den 19 november 1897 om ändrad lydelse af 10 § förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875, hvarigenom inskränkning i någon mån gjordes i då stadgade skyldighet att för vissa fall föranstalta om uppläsande i kyrkorna af kungörelse om häradsrätts beslut rörande lagfart å egendom på landet, äfvensom genom kungl. brefvet den 13 november 1903 i afseende på domänstyrelsens tillkännagifvanden rörande auktion för utarrendering af kronodomän eller för försäljning af vissa lägenheter — kunna icke sägas hafva på det hela ändrat förhållandet.

Från hvilken sida saken än ses, kan utskottet icke annat än understödja motionärens hemställan. Först ur *allmänt medborgerlig och kommunal synpunkt*, då det häfdvunna sättet blott ofullständigt fyller sitt ändamål. Till statskyrkan icke hörande medborgare och ett stort antal af hennes egna medlemmar betjånas icke däraf. Icke kan det väl heller vara öfverensstämmande med statens värdighet, att, såsom fallet är i städerna, kyrkan mestadels står tom, under det att offentliggörandet sker af hvad staten har att tillkännagifva och påjuda. På grund af svårigheten att rätt fatta och minnas åtminstone ett något utförligare muntligt meddelande, äro jämväl de kyrkobesökande redan nu i många fall hänvisade till att på annat sätt erhålla närmare kännedom om mera viktiga ärenden. Härtill kommer, att enskilde, hvilkas tillkännagifvanden präst, på grund af dessas innehåll eller affattning, sin rätt likmätigt, vägrat publicera, måste för desammas offentliggörande tillgripa andra utvägar, hvilka ju icke borde vara mindre effektiva i fråga om de öfriga. Äfven och kanske framför allt ur *kyrklig synpunkt* måste det brukliga kungörelseläsandet från predikstolen erkännas vara synnerligen olämpligt, då det ju är icke allenast främmande för gudstjänstens idé, utan tillika störande för det religiösa lifvet. Slutligen från *den prästerliga ämbetsverksamhetens synpunkt* torde det vara beaktansvärdt, att prästen kan genom detta åliggande finna sig nödsakad att på ett brådskande sätt utföra sin egentliga ämbetsgärning eller blifva ställd i det ytterst plågsamma läget att nödgas lämna intyg om en uppläsning från predikstolen, som på grund af andra oundgängliga åligganden ej kunnat på ett fullt lagenligt sätt äga rum. Och på landsbygden, där gemenligen en stor del af församlingen kvarstannar i kyrkan för kungörelsernas afhörande, föredrager man, ändock numera knappt någon by eller gård torde sakna närmaste ortstidning, ofta nog af sparsamhets- och bekvämlighetsskäl för sina enskilda tillkännagifvanden predikstolen framför tidningen.

Då kyrkan, på grund af sin nära förening med staten, under lång

tidsföljd gradvis belastats med för henne principiellt främmande åligganden, hvilka till följd af vanans makt icke förnummits dessmera störande och onekligen i viss mån tjänat till att föra präst och menighet hvarandra nära, så har det ansetts lämpligt att icke i ett slag, särskildt i nu förevarande afseende, bringa till stånd en genomgripande förändring. En börjande och sedan fortgående afveckling af det förhandenvarande förhållandet har på goda grunder fått företrädet, i hopp att det icke måtte dröja alltför länge, innan äfven hos oss tiden är inne för hvad som i alla andra civiliserade länder befunnits härutinnan icke innebära någon som helst betänklighet.

Då emellertid uppenbart är, att förhållandet i det ifrågavarande afseendet lämnar mycket öfrigt att önska, och utskottet delar motionärens uppfattning om behöfligheten och önskvärdheten af ytterligare fortgång på den beträdda vägen, finner utskottet anledning föreslå, att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärders vidtagande för ytterligare inskränkning i det föreskrifna kungörelseuppläsandet från predikstolen.»

Första Kammarens utskott delar till fullo den mening, som sålunda kommit till uttryck angående behovet af ytterligare inskränkning i det nu föreskrifna, föga tidsenliga uppläsandet i kyrkorna af en mängd kungörelser, hvilkas innebörd på annat lämpligare och mera tillfredsställande sätt torde kunna bringas till allmänhetens kännedom. Då enligt utskottets förmenande Andra Kammarens utskott väl och fullständigt motiverat sitt förslag, tillåter sig därför utskottet att med hänvisning till denna motivering hemställa,

att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens i detta ärende fattade beslut.

Stockholm den 13 mars 1905.

På utskottets vägnar:

AX. G. SVEDELIUS.